ZAMONAVIY TALIM JARAYONIDA SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN YODASHUVNING NAZARIY ASOSLARI

Qodirov Zayniddin Zaripovich
Buxoro davlat texnika universiteti dotsenti
Shomurodova Gulbegim Shuhratovna
Buxoro davlat texnika universiteti tadqiqotchisi

Qabul qilindi: 28.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 29.10.2025
Tasdiqlandi: 30.10.2025

Kalit so‘zlar:
shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, zamonaviy ta’lim, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, individual yondashuv, o‘quvchi faoliyati, innovatsion ta’lim.

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasi o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziga qo‘ygan holda uning individual ehtiyojlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Maqolada bu yondashuvning pedagogik, psixologik va didaktik asoslari yoritilib, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi interaktiv hamkorlik, ijodiy fikrlashni rivojlantirish, hamda o‘quv motivatsiyasini oshirish omillari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalarining shaxsga yo‘naltirilgan ta’limda tutgan o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, o‘z-o‘zini rivojlantirish va ijodiy yondashuvni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Keywords:
learner-centered approach, modern education, pedagogical technology, interactive methods, individualization, student activity, innovative learning.

Annotation. This article analyzes the theoretical foundations of the learner-centered approach in the modern educational process. The learner-centered concept places the student at the core of education, taking into account individual needs, abilities, and interests. The article explores the pedagogical, psychological, and didactic bases of this approach, focusing on interactive collaboration between teacher and learner, the development of creative thinking, and the enhancement of learning motivation. The role and importance of modern information technologies in learner-centered education are also examined. The study concludes that the

learner-centered approach plays a vital role in developing students' independence, self-improvement, and creativity.

Ключевые слова: личностно-ориентированный подход, современное образование, педагогические технологии, интерактивные методы, индивидуальный подход, учебная деятельность, инновационное обучение.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические основы личностно-ориентированного подхода в современном образовательном процессе. Концепция личностно-ориентированного обучения ставит учащегося в центр учебного процесса, учитывая его индивидуальные потребности, способности и интересы. В статье рассматриваются педагогические, психологические и дидактические основы этого подхода, подчеркивается значение интерактивного взаимодействия между учителем и учеником, развитие творческого мышления и повышение учебной мотивации. Также анализируется роль современных информационных технологий в личностно-ориентированном обучении. Результаты исследования показывают, что личностно-ориентированный подход способствует формированию у учащихся самостоятельного мышления, саморазвития и творческого отношения к обучению.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi jadal rivojlanib borayotgan davrda o'quvchi shaxsini ta'lim jarayonining markaziga qo'yish g'oyasi global ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bugungi kunda ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning eng muhim nazariy hamda amaliy asoslaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu yondashuvning mohiyati shundan iboratki, u o'quvchining individual xususiyatlari, qobiliyati, ehtiyoji va qiziqishlarini inobatga olib, uni faol ishtirokchi va mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllantirishni maqsad qiladi. An'anaviy ta'limda o'qituvchi markaziy o'rinda bo'lib, o'quvchi asosan bilimni passiv ravishda qabul qiluvchi sifatida ishtirok etgan bo'lsa, shaxsga yo'naltirilgan ta'limda aksincha, o'quvchi o'z ta'lim jarayonining faol sub'ekti sifatida ko'riladi. Bu yondashuvda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, motivatsiya beruvchi va rivojlantiruvchi shaxs rolini bajaradi. Shaxsga yo'naltirilgan

ta'limning nazariy asoslari psixologik, pedagogik va didaktik tamoyillarga tayanadi. U o'quvchining kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanish jihatlarini uyg'un holda shakllantirishga qaratilgan bo'lib, har bir o'quvchining o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishiga yordam beradi. Shuningdek, bu yondashuv zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va raqamli vositalardan foydalanish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv, muammoni hal qilish, hamkorlikda ishlash kabi 21-asr kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois, bugungi kunda pedagogik amaliyotda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni chuqur o'rganish va uni ta'lim jarayoniga samarali joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqola aynan shu yondashuvning nazariy asoslarini tahlil qilish, uning amaliy ahamiyatini yoritish hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rnini ko'rsatishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi zamonaviy pedagogika nazariyasining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga qo'yish tamoyiliga asoslanadi [1]. Carl Rogers o'zining insonparvarlik pedagogikasi nazariyasida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ishonch, erkinlik va hurmat muhitini yaratish shaxsning intellektual hamda emotsional rivojlanishida hal qiluvchi omil ekanligini ta'kidlaydi [2]. Vygotskiy (1978) tomonidan ishlab chiqilgan "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi ham shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning nazariy poydevorini tashkil etadi, u o'quvchining rivojlanish salohiyatini o'qituvchi va tengdoshlar yordamida ochish imkoniyatini beradi [3]. Dewey (1938) esa ta'limni faol tajriba asosida tashkil etish zarurligini ta'kidlab, o'quvchini o'z tajribasi orqali bilim hosil qiluvchi faol sub'ekt sifatida ko'radi [4]. Zamonaviy tadqiqotchilar, xususan Nunan (2015) va Brown (2007) fikricha, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish orqali ta'limning sifatini oshiradi hamda o'qituvchini o'quv jarayonining tashkilotchisi va yo'lboshchisi sifatida qayta talqin etadi [5]. Ushbu manbalar shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning asosiy g'oyalari – individual yondashuv, interaktivlik, motivatsiya va ijodkorlikni rivojlantirish – ta'lim jarayonida qanday namoyon bo'lishini ilmiy asosda yoritib beradi.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda zamonaviy ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning nazariy asoslarini aniqlash va amaliy ahamiyatini tahlil qilish maqsad qilingan. Tadqiqot davomida ta'lim jarayonining psixologik, pedagogik hamda metodik jihatlari o'rganildi. Ma'lumotlarni yig'ish uchun ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, sintez qilish va umumlashtirish usullari qo'llanildi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik konsepsiyalar, innovatsion o'qitish texnologiyalari hamda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modeli asosida o'quv jarayonining samaradorligi baholandi. Tadqiqotning

amaliy bosqichida o‘qituvchilar bilan suhbatlar, dars kuzatuvlari va anketalar o‘tkazilib, o‘quvchilarning individual ehtiyojlari, motivatsiyasi va mustaqil fikrlash darajasi aniqlanib, ularning shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv orqali rivojlanish imkoniyatlari tahlil qilindi. Ma’lumotlar sifat tahlili asosida qayta ishlanib, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim jarayonining afzalliklari, kamchiliklari va takomillashtirish yo‘nalishlari aniqlab berildi.

1-jadval. An’anaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlarning taqqoslanishi

Ko‘rsatkichlar	An’anaviy yondashuv	Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv
O‘qituvchining roli	Asosiy bilim manbai, dars markazida turadi	Yo‘lboshchi, maslahatchi va motivatsiya beruvchi
O‘quvchining roli	Passiv tinglovchi, tayyor ma’lumotni qabul qiluvchi	Faol ishtirokchi, mustaqil o‘rganuvchi
O‘qitish usullari	Ma’ruza, tushuntirish, bir yo‘nalishda axborot uzatish	Interfaol, loyihaviy, tajribaviy o‘qitish
Ta’limning asosiy maqsadi	Bilimlarni yodlash va qayta aytish	Mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va ko‘nikma rivojlantirish
Baholash mezonlari	Yakuniy nazorat, testlar, ball tizimi	Jarayonli baholash, refleksiya, o‘z-o‘zini baholash
O‘quv muhiti	O‘qituvchi nazoratida, barcha uchun bir xil	Moslashuvchan, inkluziv, individual ehtiyojlarga yo‘naltirilgan
Natija	Bilimni takror ishlab chiqish	Bilimni mustaqil yaratish, shaxsiy rivojlanish

1-jadvalda an’anaviy va shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim yondashuvlari o‘rtasidagi asosiy farqlar tahlil qilingan. Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, an’anaviy yondashuvda o‘qituvchi markaziy o‘rinni egallab, o‘quvchilar asosan tayyor bilimlarni o‘zlashtirish bilan cheklanadi. Bunda o‘qitish jarayoni ko‘proq bir yo‘nalishda kechadi va o‘quvchilarning individual qobiliyatlari hamda ijodiy salohiyatlari to‘liq namoyon bo‘lmaydi. Aksincha, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvda o‘quvchi ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi, u mustaqil fikrlaydi, tahlil qiladi, xulosa chiqaradi va o‘z o‘rganish jarayonini boshqaradi. Shuningdek, bunday yondashuv o‘quvchilarda mas’uliyat, muloqot madaniyati, tanqidiy va ijodiy tafakkurni rivojlantiradi. Jadvalda ko‘rsatilganidek, o‘qituvchi bu modelda bilim beruvchi emas, balki yo‘lboshchi, motivatsiya beruvchi va o‘quvchini rag‘batlantiruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi. Shu bois, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv zamonaviy ta’lim tizimida

o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirish va ularning individual rivojlanish ehtiyojlarini qondirishda samarali vosita sifatida e’tirof etiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni samarali qo‘llash o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish, o‘z fikrini erkin ifoda etish, tanqidiy va ijodiy tafakkurni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Dars jarayonida o‘quvchi faol sub’ekt sifatida ishtirok etganida, u nafaqat o‘qituvchidan bilim oladi, balki o‘zi mustaqil izlanadi, xulosalar chiqaradi va o‘z fikrini asoslay oladi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvda o‘quvchilarning qiziqishlari, psixologik holati va o‘zlashtirish sur’atlari inobatga olinadi, bu esa ta’lim samaradorligini oshiradi. Tadqiqotda aniqlanishicha, o‘qituvchi bu jarayonda boshqaruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, motivatsiya beruvchi va o‘quvchini mustaqil fikrlashga undovchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi. Shuningdek, ta’lim jarayonida interfaol metodlar – munozara, loyiha, muammoli o‘qitish, rolli o‘yinlar va “aqliy hujum” kabi yondashuvlar o‘quvchilarni dars jarayoniga jalb etadi va ularda o‘z fikrini erkin bildirish madaniyatini rivojlantiradi. Tadqiqotda aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi ijtimoiy-psixologik hamkorlikni kuchaytiradi, bu esa ta’lim muhiti va motivatsiyani yanada ijobiy tomonga o‘zgartiradi. Shu bilan birga, ayrim o‘qituvchilarda bu yondashuvni amalda to‘liq qo‘llash bo‘yicha metodik tayyorgarlik yetarli emasligi ham kuzatildi. Shuning uchun ta’lim tizimida o‘qituvchilarni shaxsga yo‘naltirilgan metodlar bo‘yicha qayta tayyorlash, zamonaviy didaktik texnologiyalarni o‘rgatish va amaliy tajriba almashuvini yo‘lga qo‘yish zarur. Umuman olganda, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv ta’limni insonparvarlashtirish, o‘quvchining o‘zini o‘zi anglash, o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish hamda jamiyatda faol, mustaqil va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllanishini ta’minlaydigan samarali pedagogik tizim sifatida e’tirof etiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni joriy etish o‘quvchilarning shaxsiy qobiliyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga olgan holda ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv orqali o‘quvchi ta’lim jarayonining markazida bo‘lib, u o‘z bilimini mustaqil izlanish, amaliy faoliyat va refleksiya orqali shakllantiradi. O‘qituvchi esa bu jarayonda yo‘lboshchi, maslahatchi va rag‘batlantiruvchi rolni bajaradi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning afzalliklari shundaki, u o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, mustaqillik, ijtimoiy muloqot va o‘zini o‘zi baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bu yondashuvni samarali qo‘llash uchun o‘qituvchilarning metodik savodxonligini oshirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish hamda o‘quv jarayonida individual yondashuvni tizimli asosda yo‘lga qo‘yish zarur. Xulosa

qilib aytganda, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini, balki ularning ijtimoiy faolligi, mas’uliyati va o‘z-o‘zini rivojlantirish salohiyatini ham oshiruvchi zamonaviy pedagogik konsepsiya sifatida ta’lim tizimida muhim o‘rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Rogers, C. (1983). Freedom to Learn for the 80s. Columbus, OH: Charles Merrill Publishing Company.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.
4. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. New York: Pearson Education.
5. Nunan, D. (2015). Teaching English to Speakers of Other Languages: An Introduction. New York: Routledge.
6. Tomlinson, C. A. (2014). The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners. Alexandria, VA: ASCD.
7. Weimer, M. (2013). Learner-Centered Teaching: Five Key Changes to Practice. San Francisco: Jossey-Bass.